

SHIFOBAXSH NAMANGAN SHOLG'OMI

X.X.Tursunboyev¹, Sh.V.Abdullayev¹, N.A.Axmedova¹

*Namangan davlat universiteti
tursunboyevxusaynjon@gmail.com*

Annotatsiya: Maqola Namangan viloyati Chust tumanida o'sadigan sholg'omni fitokimyoviy o'rganishga bag'ishlangan. Flavonoidlar, vitamin K, B1 sholg'omda topilgan.

Аннотация: Статья посвящена фитохимическому исследованию репы произрастающей в Чустком тумане Наманганской области. В составе репы обнаружены флаваноиды, витамин К, В1.

Abstract: The article is devoted to the phytochemical study of turnips growing in the Chust fog of the Namangan region. Flavonoids, vitamin K, B1 were found in turnips.

Kalit so'zlar: Sholg'om, vitaminlar va ularning miqdori, temir deficit anemeya, efir moylari, bakterisid moddalar

Ключевые слова: Репа, витамины и их количество, железodefицитная анемия, эфирные масла, бактерицидные вещества.

Key words: Turnip, vitamins and their amount, iron deficiency anemia, essential oils, bactericidal substances

Bugungi kunda kasalliklarga qarshi kurashish ya'ni davosi qiyin kasalliklarga davo izlash tibbiyot va kimyoning oldida turgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bunday dori vositalari asosan tabiiy biologik faol moddalarni kimyoviy yo'l bilan modifikatsiyalangan shakllari va mutlaq sun'iy yo'l bilan olinadi. Ayrim sun'iy preparatlar inson organizmida aks ta'sirini ko'rsatib yangi kasalliklarni paydo bo'lishga olib kelmoqda. Shuning uchun tabiiy biologik faol moddalarga bo'lgan talab kundan kunga ortib bormoqda. Bu talabni qondirish esa, tabiiy o'simliklarni tarkibini o'rganish va biologik faol moddalarni ajratib olish bilan amalga oshiriladi. Namangan sholg'omi ham dorivor moddalarga boy o'simliklardandir. Namangan sholg'omi 1949-yilda mahalliy selleksionerlar tomonidan Andijon, Namangan, Farg'ona hududlarida ro'yxatga olingan. Uni tarkibi va dorivor hususiyatiga to'xtalishdan oldin u haqida qisqacha ma'lumot. Namangan sholg'omi sariq, ildizi 8sm dan 20 sm gacha va og'irligi 10 kg ga qadar bolishi mumkin. Mevasi qo'zoq (bo'yi enidan 3 marta va undan ham uzun) ko'pincha tubida ikki pallaga bo'linib

ochiladi. Namangan sholg'omi 54-60 kunda yetiladi. Sholg'om salqin joyda dorivor fazilatlarini yo'qotmay uzoq vaqt davomida saqlanishi mumkin. Bundan tashqari uni quritib maxsus idishlarda yoki tuzlamalar holida ham saqlash mumkin. Bu esa sholg'omga bo'lgan ehtiyojimizni yil davomida qondiradi.

Vitaminlar va ularning miqdori

- Vitamin B₁ (tiamin) – 0.04 mg
- Vitamin B₂ (riboflavin) - 0.030 mg
- Vitamin B₅ (pantotenkislota) - 0.200 mg
- Vitamin B₆ (piridoksin) - 0.090 mg
- Vitamin C (askorbin kislota) – 21 mg
- Vitamin E (tokoferol) – 0.03 mg
- Vitamin B₃ - 400mg
- Vitamin K. -----0.1 mkg
- Vitamin B₉ -----15mkg

Piridoksinoqsil, yog', uglevodlar almashinishida qatnashadi va qonda gemoglobin darajasi miqdoriga ta'sir qiladi, moddalar almashinishini tezlashtiradi va qonda shaker miqdorini muvozalantiradi. U yetishmaganida temir defisit anemiya boshlanishi mumkin.

Sholg'omda ko'p efir moylari va organik kislotalar bor. Sholg'omdagi efir moylari insonlar ishtahasini ochadi, oziqa hazm qiluvchi sharbatlarni ajratadi, diyetik maxsulot hisoblanadi, buning sababi unda karotin, vitaminlardan B₁, B₂, PP, pantoten kislota, B₆, C bordir. Sholg'om tabiiy antibiotik bo'lib, tarkibidagi bakterisid moddalar virus va bakteriyalarga faol ta'sir qiladi. Sholg'om antiseptik xossasiga ega va bakteriya kletkalarini buzadi

Flavanoidlarga xos reaksiyalar

Qo'rg'oshin atsetat bilan reaksiya. Flavanoidlarning chinni idishchadaolingan spirtli eritmasiga qo'rg'oshin (II)- atsetat spirtli eritmasidan qo'shib aralashtiriladi. B xalqada bo'sh xolda ortogidroksil guruxi bo'lgan flavonlar, xalqonlar va auronlar qo'rg'oshin (II)-atsetat eritmasi tiniq sariq yoki qizil rangli cho'kmaxosil qiladi. Agar qo'rg'oshin (II)-atsetat o'rnida qo'rg'oshin (II)-gidroatsetat eritmasi qo'llanilsa, flavanoidlarning qariyb hammasi rangli cho'kma beradi. Bu reaksiyada antotsianlar qizil yoki ko'k rangli cho'kma hosil qilishi mumkin.

Alyumniy xlorid bilan reaksiya. O'simlikdan tayyorlangan flavanoidlarning 5 ml spirtli ajratmasiga alyumniy xloridning 5 % li eritmasidan bir necha tomchi tomizilsa, ko'pchilik flavanoidlar sariq rang xosil qildi.

Темір (III) хлорид билан реаксия. О'симликдан тайyorланган флаванoidларнинг 5 мл спиртли ажратмасига темір III хлориднинг спирtdаги 5 % ли еритмасидан бир неча томчи қо'шilsа, то'қ зангори, то'қ бинафша, то'қ yаshil yoki yаshil rang xosil bo'ldi. Menda jigarrang (korichniviу) rang berdi. Темір (III) хлорид еритмаси билан флаванoidларнинг hаmmа гуруhlари rangли реаксия berаdi. Demаk флаванoidлар borлиги tasdiqlandi

Витаминларга хос реаксиялар

1. Витамин К га хос реаксия. Sholg'om ildizmevasidan тайyorланган 1%ли спиртли екстраktdан 5ml оlib probirkага quyib ustiga 1 ml anilin quyib chayqatildi. Probirkadаgi aralashma qizil rangga kirdi. Demаk, sholg'om tarkibida K vitamin bor. Chunki adabiyotlardan ma'lumki K vitamini ya'ni 2-metil -1.4-naftaxinen anilin билан reaksiyага kirishib qizil rangli 2-metil -3-fenilamino 1.4 naftaxinon hosil bo'ldi.

2. Витамин В1 га хос реаксия Suvli екстраktdан 6ml оlib stаkаngа quyildi va ustiga 10 томчи qizil qon tuzining 5%ли еритмасидан va KOH ning 30%ли еритмасидан quyildi. Kolbadаgi suyuqlik sariq rangga kirdi. Demаk, Namangan sholg'omi ildizmevasi tarkibida B1 vitamini bor. Chunki bu reaksiyаda tiamin tioхromga o'tadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nabiyev A.S, Odilov „O'zbekiston o'simliklari aniqlagichi“. “Toshkent O'qituvchi” 1987,
2. Madrahimov A.S „O'simlik va inson salomatligi“ (qayta ishlangan va to'ldirilgan ikkinchi nashri) Toshkent-O'zbekiston-1996 yil
3. Xolmatov X.X, Ahmedov O'.A, „Farmakoknoziya“. Toshkent. 1995. bet
4. Nabiyev A.S, Odilov „O'zbekiston o'simliklari aniqlagichi“. “Toshkent O'qituvchi” 1987
5. Abdullayev Sh.V, Shoxidoyatov X.M, Raxmatova M.J, Umarova N. „Tabiiy birikmalar kimyosidan praktikum“. uslubiy qo'llanma 2010. 131 – bet.
6. „Biorganik kimyodan amaliy mashg'ulotlar“. Toshkent, 1995